

Laikmetīgā māksla: baidīties, ignorēt vai sadraudzēties un izmantot mācību procesā?

KULTŪRAS NORIŠU PIEDĀVĀJUMA IZLASE

Iepazīstot Latvijas kultūras un mākslas norises, tieši laikmetīgās mākslas piedāvājums ne reti sagādā lielākos izaicinājumus. Vienlaikus, kā rāda pieredze, sastopot māksliniekus un rūpīgāk caur dažādām maņām iepazīstot viņu darbus, gan pedagogi, gan skolēni kļūst atvērtāki un saredz laikmetīgās mākslas sniegto vēstījumu, kā arī izprot dažādo izteiksmes formu nepieciešamību. Turklāt laikmetīgās mākslas darbi rada iespēju runāt par personīgi nozīmīgām un sabiedrībai aktuālām tēmām. Šīm sarunām jānotiek drošā, draudzīgā un mācīšanos veicinošā vidē. Tad tās palīdz apgūt izglītības saturu, raisa interesi un nostiprina motivāciju mācīties.

Kultūrizglītības programma “Latvijas skolas soma” piedāvā sadraudzēties ar laikmetīgo mākslu un uz to paraudzīties no 10 tai raksturīgo pazīmju perspektīvas, iekļaujot piemērus šobrīd pieejamām un aktuālām norisēm. Atcerēsimies, ka laikmetīgo mākslu iespējams sastapt ne tikai tradicionālajās kultūrvietās, bet arī dabā, kopienas pulcēšanās vietās, vietējā kultūras centrā vai bibliotēkā un citur. Arī skolas klase var pārvēsties par eksperimentu vidi mūzikas iepazīšanai, tā paplašinot skolēnu izpratni par kultūrvietu mūsdienu pasaulē.

Laikmetīgās mākslas izzināšanas procesā aicinām pārlasīt arī programmas tīmekļvietnē iekļautos resursu. Piemēram, [Latvijas Laikmetīgās mākslas centra izglītības projektu vadītāja un kuratore Māra Žeikare](#), kura aicina nebaidīties no laikmetīgās mākslas:

“Ja tu neatver vaļā tās durtiņas, tas paliek vienkārši kaut kas nesaprotams. Tas vērtīgākais jau ir tas, ka tu atver sevī savienojumu – kā tas spoguļojas tevī un, ka tas, kas māksliniekam ir aktuāls, ne jau viņam vienam ir aktuāls. Tu tik pat labi vari atrast sevi tajā darbā un mūsdienu situāciju. Galvenais ir nebīties un skatīties izstādes labā kompānijā, un runāt par to, kas ir nesaprotams. Principā – komunikācija.”

Savukārt Latvijas Kultūras akadēmijas rektore (2014–2024), profesore [Rūta Muktupāvela esejā “Tradicionālo un laikmetīgo izpausmju līdzsvars kultūrā”](#) atgādina, ka no Kultūras kanona līdz laikmetīgajai mākslai ir viens solis.

Iepazīstoties ar šo izlasi, padomājiet par savu pieredzi: kuras no laikmetīgās mākslas pazīmēm šķiet saprotamākas un varbūt jau pieredzētas, bet kuru atklāšana kopā ar skolēniem vēl ir priekšā.

Laikmetīgās mākslas iepazīšanas ceļu ejot,

Aija Tūna, kultūrizglītības programma “Latvijas skolas soma” vadītāja

1. JAUNAS IZTEIKSMES FORMAS

Laikmetīgā māksla bieži izmanto neparastus materiālus un tehnikas, piemēram, instalācijas, performanču mākslu, video mākslu un digitālās tehnoloģijas.

Performance un interaktīva demonstrācija “Audiovizuālie ritmi”

Piedāvā: Biedrība “ASTE. Art, Science, Technology, Education”

Norises laiks: Pēc pieprasījuma; klātienēs norise

Kontaktinformācija: Paula Vītola, e-pasts: paula@aste.gallery; tel. nr.: 28362725

Mērķauditorija: 5.–12. klase

Plašāk: <https://latvijasskolassoma.lv/norise/performance-un-interaktiva-demonstracija-audiovizualie-ritmi/>

Nodarbībā skolēni iepazīs skaņu un mediju mākslas, kā arī eksperimentālās mūzikas pasauli. Māksliniece Paula Vītola demonstrē multisensoru eksperimentālo mūzikas performanci ar hipnotizējošiem ritmiem, trokšņiem un elektromehāniski radītām vizualizācijām.

Performance radīta ar unikālu audiovizuālu instrumentu, kurš visas skaņas rada no gaismas. Turpinājumā seko iespēja praktiski līdzdarboties un noslēgumā saruna.

Nozares: Mūzika, Vizuālā māksla

2. SOCIĀLIE UN POLITISKIE KOMENTĀRI

Mākslinieki savos darbos pievēršas aktuālām sociālām un politiskām tēmām, piemēram, cilvēktiesībām, vides aizsardzībai un identitātes jautājumiem.

Politiskā rasola izrāde “Vēlēšanās”

Piedāvā: Biedrība “Kvadrifrons”

Norises laiks: Pēc pieprasījuma; klātienēs norise

Kontaktinformācija: Ance Strazda, e-pasts: ance.strazda@gmail.com; tel. nr.: 26036132

Mērķauditorija: 10.–12. klase

Plašāk: <https://latvijasskolassoma.lv/norise/politiska-rasola-izrade-velesanas/>

Izrāde ir politisks standaps ar pavāršova elementiem, ko izrādes komanda veidojusi izrādīšanai Latvijas vidusskolās, lai sniegtu vidusskolēniem priekšstatu par to, ka ikviens sabiedrības loceklis var ietekmēt mūsu valsti un sabiedrības nākotni, piedaloties vēlēšanās.

Jaunieši tiek aicināti aizdomāties par savu atbildību un līdzdalības nepieciešamību.

Nozares: Teātris

3. INTERAKTIVITĀTE

Laikmetīgā māksla bieži aicina skatītājus aktīvi iesaistīties mākslas darbā, piemēram, piedaloties performansēs vai mijiedarbojoties ar instalācijām.

Interaktīva nodarbība “Kas ir vides deja?”

Piedāvā: Nodibinājums “Zvaigžņu AkA”

Norises laiks: Pēc pieprasījuma; klātienes norise

Kontaktinformācija: Lilija Lipora, e-pasts: liljalipora@inbox.lv; tel. nr.: 29472733

Mērķauditorija: 8.–12. klase

Plašāk: <https://latvijasskolassoma.lv/norise/interaktiva-nodarbiba-kas-ir-vides-deja/>

Nodarbību veido stāstījums par vides deju kā vienu no laikmetīgās dejas izpausmes veidiem. Vide ir iedvesmas avots, balsts vai viens no dejas izrādes, performances, instalācijas izteiksmes līdzekļiem.

Otrajā nodarbības daļā skolēni praktiski līdzdarbosies, veidojot vides dejas vairākās situācijās – es sadarbībā ar sevi, es sadarbībā ar telpu, es sadarbībā ar partneri, es sadarbībā ar objektiem un vidi.

Nozares: Deja

4. MULTIDISCIPLINARITĀTE

Laikmetīgā māksla bieži apvieno dažādas mākslas formas un disciplīnas, piemēram, mūziku, teātri, literatūru un zinātņi, lai radītu kompleksus un daudzslāņainus darbus.

Laikmetīgās mākslas skola: Eksperimentālā nodarbība “Citi redzēs, ka uztraucos” ar mākslinieci Evu Vēveri

Piedāvā: Latvijas Laikmetīgās mākslas centrs

Norises laiks: Pēc pieprasījuma; klātienes norise

Kontaktinformācija: Māra Žeikare, e-pasts: mara@lcca.lv; tel. nr.: 29586893

Mērķauditorija: 5.–12. klase

Plašāk: <https://latvijasskolassoma.lv/norise/laikmetigas-makslas-skola-eksperimentala-nodarbiba-citi-redzes-ka-uztraucos-ar-makslinieci-evu-veveri/>

Nodarbība piedāvā izzināt šobrīd aktuālu tēmu “trauksme”, darbojoties ar ilgstošu mākslas pavadoni – papīru. Tajā notiek aktīva dažādu mūsdienu mākslas formu iepazīšana – telpiska instalācija, objektu un plakātu māksla, manifesti.

Nodarbības mērķis ir saprast, kā mēs izjūtam trauksmes sajūtu ķermeniski un emocionāli. Tās laikā skolēni iesaistās radošos procesos – eksperimentos, savukārt noslēgumā top liela mēroga telpiska instalācija no radītajiem objektiem.

Nozares: Vizuālā māksla

5. PROVOKĀCIJA UN IZAICINĀJUMS

Laikmetīgā māksla bieži provocē un izaicina skatītājus, liekot viņiem pārdomāt savus uzskatus un priekšstatus par mākslu un pasauli.

Muzikāla, interaktīva izrāde-modes skate “Viņš ir plīks jeb Karaļa jaunais tērps”

Piedāvā: 3 MĀSAS

Norises laiks: Pēc pieprasījuma; klātienes norise

Kontaktinformācija: Egija Silāre, e-pasts: egijasilare@inbox.lv; tel. nr.: 29327853

Mērķauditorija: 5.–12. klase

Plašāk: <https://latvijasskolassoma.lv/norise/muzikala-interaktiva-izrade-modes-skate-vins-ir-pliks-jeb-karala-jaunais-terps/>

Muzikālā, interaktīvā izrāde noris modes skates formā ar iekļautu mākslas darba izsoli un eksistenciāliem jautājumiem par esību un laikmetīgo mākslu, kā arī šīs dienas aktualitātēm sabiedrībā – vai zīmulis ir zīmulis un vai tu esi tu?

Nozares: Teātris

6. HIERARHIJU DEKONSTRUKCIJA

Savos darbos mākslinieki bieži vien pievēršas jautājumiem par mūsdienu pasaulē dominējošiem mehānismiem, mākslas lomu sabiedrībā un tās spēju radikalizēt skatītājus; ar saviem darbiem viņi izaicina tradicionālās autoritātes un piedāvā alternatīvus skatījumus uz mākslu un sabiedrību.

Muzejpedagoģisko nodarbību cikls “Vārdiem ir nozīme” (tapšanas procesā)

Piedāvā: Mākslas muzejs “Rīgas Birža”

Norises laiks: Pēc pieprasījuma; klātienes norise

Kontaktinformācija: Izglītības programmu kuratori, e-pasts: rigasbirza@lnmm.lv; tel. nr.: 67357536

Mērķauditorija: 10.–12. klase

Mākslas muzejs “Rīgas Birža” izstrādā nodarbību ciklu vidusskolas vecuma jauniešiem, kurā caur muzeja pastāvīgo ekspozīciju tiks apskatīti tādi mūsdienās aktuāli temati kā dekolonizācija, līdztiesība, miers un karš, ksenofobija, rasisms, stereotipi u.c.

Nozares: Kultūras mantojums

7. IDENTITĀTES MEKLĒJUMI

Laikmetīgā māksla bieži vien kalpo kā platforma, kurā mākslinieki, izaicinot tradicionālās normas un stereotipus, var izpētīt un izteikt dažādus savas identitātes aspektus, piemēram, dzimumidentitāti, etnisko identitāti un personīgo identitāti. Mākslinieki bieži izmanto pašportretus, lai izpētītu un labāk izprastu sevi, pārdomātu personīgās vērtības un savus uzdevumus sabiedrībā.

Nodarbība “Identitātes meklējumi Latvijas laikmetīgajā fotogrāfijā”

Piedāvā: Biedrība “ISSP”

Norises laiks: Pēc pieprasījuma; klātienes norise

Kontaktinformācija: Līga Stibe, e-pasts: liga@issp.lv; tel. nr.: 29197627

Mērķauditorija: 10.–12. klase

Plašāk: <https://latvijasskolassoma.lv/norise/nodarbiba-identitates-meklejumi-latvijas-laikmetigaja-fotografija/>

Nodarbības mērķis ir veicināt skolēnu interesi par laikmetīgo mākslu un fotogrāfiju Latvijā, radīt izpratni par laikmetīgās mākslas un fotogrāfijas pielietošanas veidiem savas identitātes meklējumos un veidošanā.

Pēc iepazīšanās video formātā ar trīs Latvijas autoriem un viņu darbiem skolēni apspriež fotogrāfijas nozīmi, identitātes jautājumus un nodarbības noslēgumā kā vizuālu refleksiju izveido kolāžu.

Nozares: Vizuālā māksla

8. SKATUVES MĀKSLA ATSVABINĀS NO VĀRDA (TEKSTA)

Šī pieeja, kas balstās uz kustību, mūziku, gaismu un citiem ne-verbāliem līdzekļiem, pievērš uzmanību ķermeniskajai izteiksmei, vizuālajiem elementiem un performatīvajiem aspektiem, ļaujot māksliniekiem izpausties bez tradicionālajiem verbālajiem rāmjiem. Tas ļauj māksliniekiem un skatītājiem piedzīvot mākslu daudzveidīgākā un intuitīvākā veidā, uzsverot ķermeņa valodu, vizuālos simbolus un emocionālo rezonansi.

Dejas izrāde “Vērpete”

Piedāvā: Biedrība “Tuvumi”

Norises laiks: Pēc iepriekš izsludināta grafika; klātienes norise

Kontaktinformācija: Dārta Priediece, e-pasts: darta@tuvumi.com; tel. nr.: 20237984

Mērķauditorija: 5.–12. klase

Plašāk: <https://latvijasskolassoma.lv/norise/dejas-izrade-verpete/>

Izrādes pamatā ir kustība, kur pāris griežas, satevi rokās. Izrādes autori no šīs vienas kustības ir izveidojuši horeogrāfiju, kuru raksturo precizitāte, ātrums, uzticība un augošs saviļņojums. Pievilksnās un atgrūšanās spēki notur dejotājus savstarpējā spriedzē – tā ir reizē pakļaušanās un cīņa. Virzoties cauri telpai, ne mirkli neatlaižot ciešo roku satvērienu, dejotāji izraisa arī skatītāju pārvietošanos, pamazām ievēlot tos kopīgā vērpetē.

Tā ir pieredze, ko daudzi skatītāji raksturojuši kā atrašanos dabas stihijas vidū, kur prātu pārņem neizskaidrojama pacilātība.

Nozares: Vizuālā māksla

9. TEKSTA JAUNĀ LOMA

Laikmetīgajā mākslā teksts var tikt izmantots dažādos veidos, piemēram, kā daļa no vizuālā mākslas darba, instalācijās, performancēs vai kā neatkarīgs mākslas darbs. Teksts laikmetīgajā mākslā var kalpot arī kā kritikas instruments, ko mākslinieki izmanto, lai izteiktu ironiju, provokāciju vai kritiku par sabiedrībā pastāvošajām normām un struktūrām un izaicinātu skatītāju domāt par sociālpolitiskiem jautājumiem.

Kustību izrāde “Tīklā”

Piedāvā: Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris

Norises laiks: Pēc iepriekš izsludināta grafika, pēc pieprasījuma; klātienes norise

Kontaktinformācija: Elīna Zeltiņa, e-pasts: elina.zeltina@Inso.lv; tel. nr.: 26118366

Mērķauditorija: 5.–12. klase

Plašāk: <https://latvijasskolassoma.lv/norise/dejas-izrade-tikla/>

Mūsdienīga dejas izrāde, kurā ritmiska mūzika apvienojumā ar kustību un video, ievēd skatītājus neparastā stāstā. Stāsts vēsta par to, kā jauniešiem arvien grūtāk nodefinēt savas personības vērtību, jo sociālo tīklu spiediens rada sajūtu, ka nepietiek ar to, ka tu pats sev patīc. Vēl vajag pamanīties patikt arī citiem. Tas rada spriedzi un labvēlīgu augsni neskaitāmiem kompleksiem.

Izrādes galvenie varoņi ir divi jaunieši, kas mēģina apkārtējo novērtējumu iegūt. Viņi satiek “labdari”, kurš abiem palīdz kļūt populāriem, taču izrādās, ka jauniegūtajam draugam ir savtīgi mērķi, un popularitātes medības aizved jauniešus pa bīstamu ceļu.

Nozares: Mūzika, Deja

10. KOPIENAS UN PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA

Programmas ietvaros gūtā kultūras pieredze mudina skolēnus būt atvērtiem dažādiem un daudzveidīgiem mākslas procesiem, kā arī iedrošina aktīvi iesaistīties savas kopienas kultūras ikdienā un uzdrošināties pieredzēt citas.

Uz kopienas vajadzībām un pilsonisko līdzdalību vērsti kultūras notikumi nenotiek konkrētā datumā un uz tiem nevar ierasties kā pasīvs skatītājs. Visbiežāk tā ir ilgstoša mākslinieku un vietējo iedzīvotāju, t.sk. skolēnu, sadarbība, kuras rezultātā rodas kopīgi radīti mākslas darbi, kas atspoguļo kopienas dzīvi, vajadzības un nākotnes ieceres. Gan sadarbība, gan process, gan rezultāts darbojas kā katalizators ilgākām un dziļākām pārmaiņām.

Šāda veida sociāli iesaistošas mākslas prakses vai aktīvisma izpausme vērojama multidisciplinārās mākslinieces Andas Lāces organizētajā “**Sansusi**” labklājības rezidencē, kas notiek Jēkabpils novada Aknīstes pagastā. Tajā piedalās mākslinieki, kuru interešu lokā ir sadarbība ar sociāli mazāk pasargātām sabiedrības grupām, kam iespēju tuvoties kultūrai un

mākslai ierobežo dzīve izolētās sociālās un veselības aprūpes iestādēs. Mākslinieki ilglaicīgi sadarbojas ar konkrēto kopienu, izmantojot mākslu kā terapijas un socializācijas līdzekli, kā arī vēršot uzmanību uz lokālām sociālām problēmām, kas saistītas ar institucionālās aprūpes robežiem un ģeogrāfisko izolētību lauku rajonos.

Plašāk: <https://sansusi.lv/rezidences-2/>

Nozares: Mūzika, Deja

* * *

Atgādnēs praktiskai lietošanai:

- Visplašākā informācija par programmā rekomendētajām kultūras norisēm atrodama [programmas mājaslapas katalogā](#).
- Mājaslapas katalogā var nebūt norādītas:
 - o visas valsts kultūras iestāžu (tas ir, valsts kapitālsabiedrību teātru, koncertiestāžu, muzeju u. c.) piedāvātās norises, taču tās ir iekļautas programmas saturā un atrodamas konkrēto institūciju mājaslapās.
 - o īslaicīgi notiekošās kultūras norises (izstādes, vienu vai dažas reizes notiekoši koncerti utt.), kuru apmeklēšana jāaskaņo, sazinoties ar programmas komandu.
- Pedagogi lemj par katras konkrētās norises atbilstību noteiktai vecumgrupai un sasaisti ar mācību un audzināšanas darbu.
- Aktuālāko norišu izlases atrodamas ikmēneša jaunumu lapās, kas arī pieejamas [mājaslapā](#).
- Mājaslapas [aktualitāšu sadaļā](#) atrodama informācija par aktuālajām kultūras norisēm un skolēnu atsauksmes.
- Pašas jaunākās ziņas, foto un videomateriāli atrodami programmas “Latvijas skolas soma” sociālo mediju kontos “Facebook” <https://www.facebook.com/latvijasskolassoma>, “Instagram” <https://www.instagram.com/latvijasskolassoma/> un “X” https://x.com/LV_skolas_soma, kā arī programmas YouTube kanālā <https://www.youtube.com/@latvijasskolassoma>. Sociālajos medijos aicinām pievienot savu vērtējumu komentāru sadaļās vai dalīties ar kādu no ierakstiem un savu pieredzi.

Par norisēm, kas nav atrodamas nevienā no šiem resursiem, jāpārliciecinās, vai tās atbilst programmas mērķim, sazinoties ar programmas “Latvijas skolas soma” komandu, rakstot uz e-pastu: pasts@latvijasskolassoma.lv.

Programmas YouTube kanālā <https://www.youtube.com/@latvijasskolassoma> ievietoti arī iepriekšējo gadu semināros, konferencēs un forumos sniegtie pedagogu un kultūras nozares ekspertu pieredzes stāsti un lekcijas, t.sk., programmas atklāšanas koncerta ieraksts, kā arī citi audiovizuālie resursi un metodiskie materiāli.

www.latvijasskolassoma.lv #LatvijasSkolasSoma
